

SHAXSGA MOTIVATSION YONDASHUVNING PSIXOLOGIK JIXATLARI (O'SMIRLIK YOSH DAVRI MISOLIDA)

University of business and science

Psixologiya yo 'nalishi 23-34 guruh talabasi

Gulmatova Gulhayo Jafforali qizi

Ilmiy raxbar: Jurayev Xaydarjon Odilboyevich

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2585-8439>

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxsga motivatsiya berishda yuzaga keladigan individual jixatlari va ularning usmirlik yosh davrida yuzaga kelishi bilan bog'liq tarflari nazariy va amaliy jixatdan yoritilgan. O'smirlik yosh davrining psixologiyasi va ularda yuzaga keladigan jixatlarga emansipatsiyaning ta'siri va identifikatsiya jarayonlarini motivatsiyaga ta'sirining psixologiyasi yoritilgan.

Kalit suzlar: O'smir refleksiya, agressiya, motivatsiya, identifikatsiya jarayonlari, emansipatsiya jarayonlari, kognitiv fikirlash tarsi, inqirozlar.

Аннотация: В этой статье рассматриваются как теоретические, так и практические аспекты индивидуальности, которые возникают при мотивации человека, и их аспекты, связанные с возникновением в Османский период. Аннотация: В этой статье рассматриваются как теоретические, так и практические аспекты индивидуальности, которые возникают при мотивации человека, и их аспекты, .

Ключевые лица: подростковая рефлексия, агрессия, мотивация, процессы идентификации, процессы эмансипации, лапки когнитивного мышления, кризисы.

Kirish

O'smirlik davri inson hayotining muhim psixologik va ijtimoiy o'zgarishlar davri bo'lib, bu yoshda shaxsiyat shakllanishi va motivatsiya tizimi rivojlanadi. Motivatsiya bu shaxsning maqsad sari harakatlanishiga, faoliyatni davom ettirishga va o'zini rivojlantirishga turtki beruvchi ichki kuchdir. O'smirlik davrida motivatsiya xatti-harakatlar, qiziqishlar va ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq. Maqolaning maqsadi o'smirlarning shaxsiy rivojlanishida motivatsion yondashuvlarning psixologik jihatlarini tahlil qilish va ularning shaxsiyatga ta'sirini o'rganish.[8]

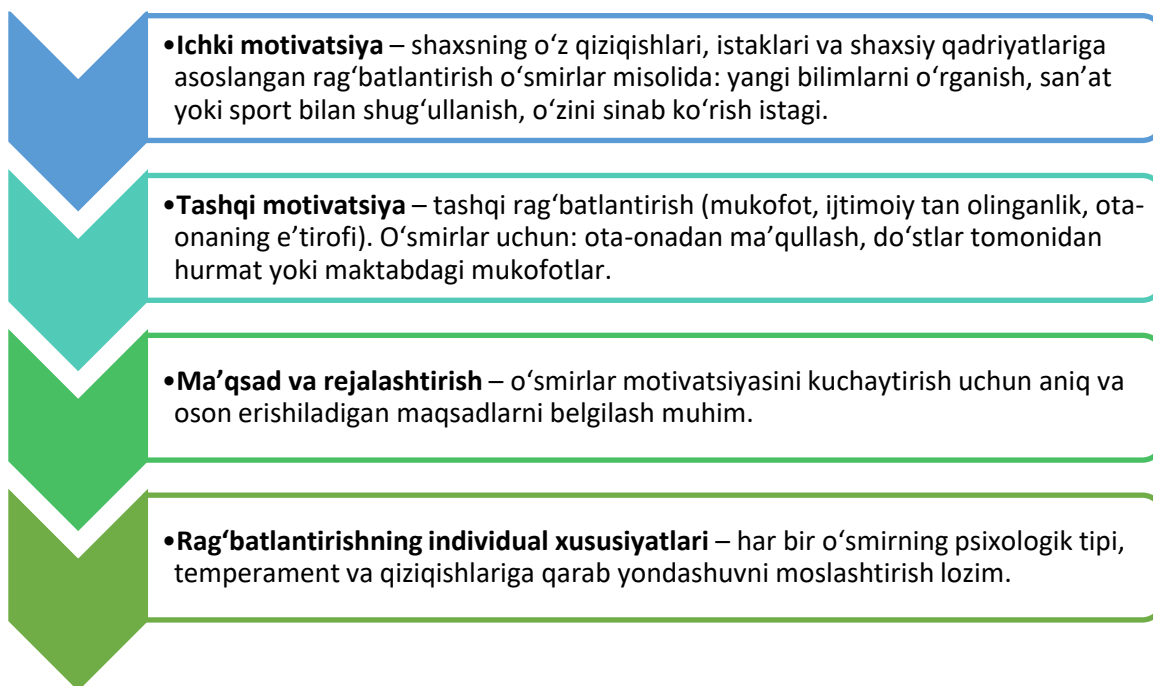
O'smirlik davri bu - insonni bolalikdan - yoshlikka o'tuvchi va o'z navbatida boshqa davrlardan o'zining nisbatan keskinroq, murakkabroq kechishi bilan farqlanib turuvchi inson ontogenetik rivojlanishining eng harakterli davrlaridan biri sanaladi. Bu davr psixologik pedagogik adabiyotlarda "o'tish davri", "og'ir davr", "inqiroz davri" kabi iboralar bilan ataladi. Bu davr taxminan bolalarning 5-8-sinflarda o'qish paytlariga to'g'ri keladi va 11-12 yoshdan 14-15 yoshgacha bo'lgan davr oralig'ida kechadi. Ayrim bolalarda bu davr 1-2 yil ertaroq yoki kechroq kuzatilishi ham mumkin. Shuni hisobga olgan holda aytish mumkinki, o'smirlik davri ayrim bolalarda (aksariyat hollarda qiz bolalarda) 9-10 yoshlardan boshlanib, yana boshqalarida 16-17 yoshlargacha davom etishi mumkin. O'smirlik davrining boshlanishi qiz bolalarda o'g'il bolalarga nisbatan 1-2 yil oldin ro'y beradi. O'smirlik davri nima uchun "o'tish davri", "og'ir davr", "inqiroz davri" kabi nomlar bilan ataladi? Bu davrning "og'irligi", "keskinligi", "murakkabligi" nimalar bilan asoslanadi?

O'smirlik davri xususiyatlarini tadqiq qilgan D.B.Elkonin va T.V.Dragunovning ta'kidlashicha, o'g'il va qizlarning bu yoshda o'rtoqlari bilan munosabatlarga intilishi, tengdoshlari jamoasining hayotiga qiziqishi yorqin

namoyon bo'ladi. Haqiqatdan ham o'smirlik davrida o'zaro do'stlik munosabatlari va qarama-qarshi jins vakiliga bo'lgan qiziqish orta boshlaydi. Bunday holatda ular bilan samimiy munosabatda bo'lib tushuntirish ishlari olib borish zarur. O'smirlik yoshi 12-15 yoshgacha bo'lgan davr bo'lib, bu davr bola kamolotining "qiyin", "murakkab", "o'tish" davri deb ataladi. O'smir endi yosh bola emas, lekin hali u rosmi kishi ham emas. U tevarak-atrofdagi hamma narsalar bilan qattiq qiziqadi. O'smirlik davrida ham jismoniy, ham ruhiy o'zgarishlar ro'y beradi. Unda ayniqsa anatomo-fiziologik, biologik o'zgarishlar uning umumiy qiyofasini o'zgarishiga sabab bo'ladi. Naysimon suyaklar va umurtqa pog'onalari hisobiga qizlarning bo'ylari 18-20 sm, o'g'il bolalar esa 25-30 smga o'sadi. Yuz suyaklari tez shakllanadi.[5]

O'smirlik davrining psixologik xususiyatlari shaxsiyat shakllanishi, o'smirlik davrida individual identifikatsiya jarayoni kuchayadi, yoshlar o'z qobiliyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy roli haqida ongli ravishda o'ylay boshlaydilar, emotsional o'zgaruvchanlik, bu davrda hissiyotlar tez o'zgaradi, stressga sezgirlik oshadi. Motivatsiya tizimi hissiyotlar bilan chambarchas bog'liq, shuning uchun rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash muhim. Ijtimoiy muhitning ta'siri, Do'stlar, oila va o'qituvchilar motivatsiya shakllanishida muhim rol o'ynaydi. O'smirlar ma'lumotlarni o'zaro solishtirish orqali o'z maqsadlarini belgilaydilar. Shaxsga motivatsion yondashuvning psixologik jihatlari Motivatsion yondashuv – shaxsning ichki va tashqi resurslarini faollashtirish orqali uning maqsad sari harakat qilishini rag'batlantirish jarayoni. Psixologik jihatdan motivatsion yondashuv quyidagi elementlardan iborat.[10]

O‘smirlikda shaxsni motivatsiya qilishning usullari, Psixologik qo‘llab-quvvatlash: o‘smirning muvaffaqiyatlarini e‘tirof etish, muvaffaqiyatsizliklarda maslahat berish. Ijtimoiy rag‘batlar: guruh ishlarida ishtirokni rag‘batlantirish, do‘stlar bilan ijobiy tajribalar yaratish. Shaxsiy maqsadlar bilan ishlash: o‘smirni kichik, erishish mumkin bo‘lgan maqsadlar qo‘yishga o‘rgatish. Ichki motivatsiyani rivojlantirish: qiziqish va istaklarni aniqlash, ularni faoliyat bilan bog‘lash. Ilmiy tadqiqotlar va kuzatuvlar, tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘smirlikda ichki motivatsiyani rag‘batlantirish shaxsning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Ijtimoiy muhitning qo‘llab-quvvatlashi, ayniqsa ota-ona va o‘qituvchilar yondashuvi, motivatsiyani 30–40% ga kuchaytiradi. O‘smirlar bilan individual psixologik yondashuv orqali muvaffaqiyat hissi va o‘ziga ishonch shakllanadi.[12]

Maslovning ehtiyojlar ierarxiyasi (Abraham Maslow, 1943) , Maslovga ko‘ra, inson ehtiyojlarining ierarxiyasi mavjud: fiziologik xavfsizlik ijtimoiy aloqalar e‘tirof o‘zini rivojlantirish. O‘smirlar uchun bu shuni anglatadiki, ular avvalo do‘stlik, oilaviy qo‘llab-quvvatlash va o‘ziga hurmat ehtiyojlarini qondirgach, shaxsiy rivojlanishga yo‘naltiriladi. **Eriksonning psixososial**

rivojlanish nazariyasi, Erik Eriksonning fikricha, o'smirlik davri "identifikatsiya vs rol chalkashligi" bosqichi bilan tavsiflanadi. Bu davrda o'smirlar o'zini qidiradi va motivatsiya ko'pincha shaxsiy maqsadlar, qiziqishlar va ijtimoiy tan olinish bilan bog'liq. **Deci va Ryan'ning ichki va tashqi motivatsiya nazariyasi**, **Ichki motivatsiya** shaxs o'z qiziqishlari, ijodiy istaklari tufayli faoliyat bilan shug'ullanadi. **Tashqi motivatsiya** mukofot, tan olinish, baholash va boshqa tashqi omillar orqali faoliyat rag'batlantiriladi. O'smirlar uchun ichki motivatsiya mustahkam bo'lsa, ular ijtimoiy stress va qiyinchiliklarga qarshi chidamliligi yuqori bo'ladi. **Vroomning kutilish nazariyasi (Expectancy Theory)**, motivatsiya Kutilgan natija muvaffaqiyat ehtimoli qiymat. O'smirlar o'z harakatlari natijasini tushunishi va unga erishish mumkinligini sezganda faoliyatga kuchliroq rag'batlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jurayev, X. O. (2023). O 'SPIRINLIK YOSHIDA SHAXSDA STRESSLI VAZIYATLARDA INDIVIDUAL KOPING STRATEGIYALARNING O 'RNI VA AXAMIYATI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 512-515.
2. Odilboyevich, J. X. (2025). O 'SMIRLARDA XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA UNING BOSHQA XULQ-ATVOR SHAKILANISHGA TA'SIRINING PSIXOLOGIK MEKANIZMLARI. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 59(2), 338-347.
3. Xusanovna, U. M., & Odilboyevich, J. X. (2026). YOSHLARNI YOT G'OYALARGA BERILISHIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASINING TA'SIRINING PSIXOLOGIK JIXATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 244-249.

4. Xabibullayevna, A. V., & Odilboyevich, J. X. (2026). O 'QUVCHI YOSHLAR ONGIDA KIBER XAVFSIZLIGI IMMUNITETINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 230-235.
5. Odilboyevich, J. X. (2026). O 'SMIRLIK DAVRIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASINI VA DEVIANT XULQ-ATVORNI KORREKSIYA QILISHDA ART-TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 250-258.
6. Sahobiddinova, M. O., & Odilboyevich, J. X. (2026). O 'SMIRLIK YOSH DAVRIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA EMOTSIONAL MUNOSABATLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 259-264.
7. Odilboyevich, J. X. (2026). BOSHAQARUVDA JARAYONIDA QAROR QABUL QILISHDADI XARAKTER AKSENTUATSIYASINING TUTGAN O 'RNI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 216-222.
8. Odilboyevich, J. X. (2026). SHAXS XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA UNING MAVQEGA VA LAVOZIMGA INTILISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 265-271.
9. Байкунусова, Г. Ю. (2018). ВИДЫ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАВИСТИ. In *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования*. (pp. 138-141).
10. Yuldibayevna, B. G. (2020). Masofaviy ta'limdagi talaba shaxsini tarbiyalashda psixologik tavsiyalar. *Science and Education*, 1(1), 454-457.

- 11.Taskarayevna, N. Z., Yuldibayevna, B. G., Niyazova, N., Shehzadi, I., & Turayev, S. (2026). Pedagogical Transformations: Agentic AI as a Co-Teacher and Learning Partner. In *Multidisciplinary Perspectives on Agentic AI in Educational Systems* (pp. 63-86). IGI Global Scientific Publishing.
- 12.Gulmira, B. (2019). Semantic and psychological relationship of Envy and Jealousy. In *Bridge to science: research works* (pp. 174-176).